

Ukládání trestů pachatelům, kteří nevykonali dříve uložené tresty, za nově spáchané trestné činy: Je na místě je trestat jako recidivisty nebo jako za souběh?

JUDr. Jakub Drápal, M.Phil.

Prohlašuji, že jsem esej na téma: „Ukládání trestů pachatelům, kteří nevykonali dříve uložené tresty, za nově spáchané trestné činy: Je na místě je trestat jako recidivisty nebo jako za souběh?“ zpracoval a sám a uvedl jsem všechny použité prameny. Dávám souhlas s prvním zveřejněním své eseje vyhlášovateli soutěže nebo spolupracujícími institucemi v papírové či elektronické podobě.

Jakub Drápal
Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Polovina českých vězňů vykonává více než jeden trest odnětí svobody v návaznosti za sebou a celková délka těchto trestů je často delší než horní hranice sazby za nejzávažnější trestný čin, za který byli odsouzeni. Tento stav je důsledkem toho, že trestní právo výslovně neumožňuje zohlednit dříve uložené a dosud nevykonané tresty, při ukládání trestů pachatelům za trestné činy spáchané později, než byly soudem prvního stupně vyhlášeny odsuzující rozsudky (tyto pachatele dále označuji i jako „pachatelé, kteří dosud nevykonali dříve uložené tresty“). V české i zahraniční odborné literatuře byli tito pachatelé běžně pomíjeni, případně si zejména domácí autoři vystačili s konstatováním, že tito pachatelé byli varováni, a proto je opodstatněné zacházet s nimi jako s recidivisty.

V této práci nevolám po přehnaně mírném zacházení s odsouzenými, ani nevolám po tom, aby bylo s těmito pachateli zacházeno tak, jako kdyby k žádnému odsouzení nedošlo. Na základě teoretické literatury o souběhu a o účelech trestu však docházím k závěru, že je neodůvodnitelné nezohledňovat dříve uložené dosud nevykonané tresty při ukládání trestů těmto pachatelům. Tento můj teoretický argument je doprovázen srovnáním všech evropských kontinentálních trestních zákoníků, které naznačuje, že polovina evropských zemí tyto tresty zohledňuje, a empirickou analýzou dopadů tohoto nezohledňování v České republice, které vede k v úvodu zmíněným problémům.

Situace, kdy je ukládán trest pachateli za trestný čin spáchaný později, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek, je důsledkem zejména čtyř scénářů: Pachatel spáchal trestný čin (1) v průběhu zkušební doby podmíněně odloženého trestu odnětí svobody nebo v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací, (2) po odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ale před nastoupením do výkonu trestu odnětí svobody, (3) v průběhu výkonu trestu odnětí svobody nebo (4) po podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Různorodost těchto scénářů je reflektována napříč touto prací jak při teoretických úvahách tak při návrzích zákonných změn.

Česká a slovenská literatura: Pachatel byl varován

Zatímco souhrnnému a úhrnnému trestu se různí autoři věnovali detailně (v zahraničí naposledy knihou *Sentencing Multiple Crimes*, Ryberg, Roberts, & de Keijser, 2018), otázka definování okamžiku, který rozlišuje souběh a recidivu, popř. jakým způsobem by měly být ukládány tresty pachatelům, kteří doposud nevykonali předchozí tresty, nebyla předmětem širšího odborného zájmu. Někteří autoři, popřípadě učebnice či komentáře, jej naprosto ignorují, resp. nezabývají se tím, zda je zvolený okamžik správný (Augustinová, 2015; Jelínek, 2017, p. 336; Kallab, 1911, pp.

144–179, 1935, p. 78; Miříčka, 1934, pp. 106–115; Púry, 2012; Šámal, Novotný, & Grívna, 2016, p. 274), byť mnohdy detailně rozebírají, co to znamená být či nebýt odsouzen před vyhlášením prvostupňového odsuzujícího rozsudku. Ani v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku z roku 2009 se nedočteme, proč byla převzata úprava z předchozího trestního zákona; pouze se dozvídáme, že převzata byla (Poslanecká sněmovna ČR, 2009, p. 219).

Pokud se právní vědci věnovali odůvodnění, proč byl zvolen zrovna okamžik vyhlášení prvostupňového odsuzujícího rozsudku a proč např. netrestat podle pravidel souhrnného trestu i nepravou recidivu, pak se většinou uchýlovali k argumentaci upozorněním, resp. výstrahou. Polášek (1962, pp. 196–197) se tak domníval, že je na místě důvěřovat člověku, že se napraví, ale pokud tuto důvěru zneužije, tak o to přísněji by měl být na druhou stranu potrestán. Nepříliš přesvědčivě pak zní Polášková teze, že pachatel si může myslet, že když už byl jednou potrestán, tak mu další trest nehrozí, a proto páchá dál; takovému jednání chce zamezit. Pro takové zamezení však stačí uložit přísnější trest – není nutné ukládat trest nezávisle na dříve uložených dosud nevykonaných trestech.

I Tolar argumentuje podobně, když je dle něj vyhlášením odsuzujícího rozsudku vysloveno „záporné hodnocení pachatelova skutku ... jestliže pachatel nedbal varovného hlasu odsuzujícího rozsudku, jímž bylo vyvrcholeno výchovné působení hlavního líčení a jímž byla pachateli jasně ukázána zavrženíhodnost toho, že spáchal trestný čin, a jestliže spáchal další trestný čin, není hoden požívat výhody, aby mu za celou trestnou činnost byl uložen toliko trest souhrnný“ (Tolar, 1963, p. 123).

V současných učebnicích se této problematice jako jediný věnuje Vladimír Kratochvíl, který používá stejné odůvodnění: „Vyšší společenská škodlivost [recidivy] vyplývá z toho, že pachatel – recidivista – byl již dříve za své jednání uznán vinným, resp. potrestán. Byl tedy kvalifikovaně a pravomocně varován, toto varování se však v jeho případě minulo účinkem, neboť i nadále páchal trestnou činností. Pachatel tak promarnil možnost nápravy mu poskytnutou a s přihlédnutím ke škodlivosti konkrétního trestného činu je proto vhodné zvolit pro něj jiný, zpravidla přísnější trest“ (Kratochvíl, 2012, p. 406).

V jejich šlépějích směřuje i Mencerová, která se domnívá, že pachatel byl vyhlášením rozsudku varovaný, ale ani takovýmto varováním nebyl odrazen; vyhlášení rozsudku má podle ní výchovnou sílu a právě upozornění sankcí soudem je podle ní podstatné (Mencerová, 2013, pp. 48, 55). Ke všem těmto autorům je pak vhodné poznamenat, že se touto problematikou zabývali primárně ve vztahu k nepravé recidivě – že by některé formy pravé recidivy mohly být např. trestány souhrnným trestem, pokud předchozí sankce nebyly vykonány, výslovně nezmiňoval nikdo. Jen Solnař si uvědomoval, že rozdíl mezi recidivou a souběhem je natolik přísný, že si

zasluhuje podobné řešení, on by však prosazoval spíše rozvolnění absorpční zásady (Solnař & Vanduchová, 2009, p. 205).

Možný vliv varování vyhlášením rozsudku na ukládání trestů

Je daný „magický“ moment vyhlášení prvostupňového odsuzujícího rozsudku skutečně tak podstatný, za jaký jej považují výše zmínění autoři? Pro toto varování se v kriminologické literatuře používá pojem „censure“, tedy „morální odsouzení“ a obvykle bylo argumentováno, že toto zkritizování jednání pachatele je spojeno s uložením trestu, které je následováno výkonem trestu („hard treatment“, Feinberg, 1965; Andrew von Hirsch, 1996). V posledních letech se však kriminologové začínají přiklánět k výkladu, že tohoto odsouzení (v morálním, nikoli právním smyslu), je dosahováno zejména právě výkonem trestu (Canton, 2019; Duff, 1996; Hampton, 1984; Kleinig, 2019; Narayan, 1993; Andreas von Hirsch, 2019), jelikož ten znásobuje vyslovené varování a zároveň slouží k rozlišení různých stupňů odsouzení. Obdobně i zahraniční kriminologové a filozofové zabývající se odlišením ukládání trestů za souběh a za recidivu zmiňují jako podstatné nejen uložení, ale i vykonání trestu (Bottoms, 2018; Frase, 2018; Lippke, 2011; Roberts & de Keijser, 2018; Ryberg, 2005; Andreas von Hirsch, 2018). Právě výkon trestu je podstatný z hlediska morálního odsouzení a jeho komunikace; je proto škoda, že někteří čeští či slovenští autoři při diskuzi o souběhu *promiscue* užívají výrazů uložení a vykonání trestu (Kallab, 1935, p. 78; Mencerová, 2013, p. 55). Ze zahraniční kriminologické teoretické literatury můžeme dovodit, že samotné varování se nejeví jako dostatečně silný argument pro naprosto odlišné přístupy při ukládání trestů za souběh a recidivu, pokud v době uložení trestu nebyl dosud vykonán dříve uložený trest.

V českých podmínkách je míra varování vyhlášením rozsudku dále snížena třemi faktory: Zkritizování a morální odsouzení vyžaduje komunikaci mezi soudem (státem) a pachatelem, která však nemůže řádně probíhat, pokud se významná část obžalovaných k předmětnému jednání nepřiznává a kontinentální trestní proces běžně neodděluje rozhodnutí o vině a o trestu. Pokud obžalovaný zastává postoj, že je nevinný, je jakákoli dvojstranná komunikace vyloučena. Tato komunikace je ztížena u pachatelů, kteří byli odsouzeni trestním příkazem: Jedná se o monolog, který je vedený formální písemnou (tedy neosobní) formou bez jakéhokoli odůvodnění. Obdobně je síla morálního odsouzení nižší, pokud je uložen primárně podmíněný trest odnětí svobody: Ten totiž sám o sobě nespočívá v žádném výkonu trestu („hard treatment“), skrze který by si pachatel mohl uvědomit, že jeho jednání bylo problematické. Ne nadarmo v příležitostných rozhovorech vězeňští psychologové a sociální pracovníci zmiňují, že odsouzení na otázku, zda již byli dříve trestáni,

odpovídají, že nikoli; po konfrontaci se záznamy v rejstříku trestů opáčí, že podmíněný trest přece není trest! V České republice v roce 2017 byl podmíněný trest odnětí svobody jako jediný trest uložen v 32 % případů, přičemž v 69,4 % byl uložen trestním příkazem.¹ Nelze tak mluvit o běžném důrazném varování pachatele skrze odsouzení.

Pokud očekáváme od odsouzených, že na ně bude takto silně působit odsuzující rozsudek, pak bychom pro takové tvrzení měli mít nějaký podklad. Ten však nebyl dosud definován. Naopak se ukazuje, že opouštění kriminální dráhy u recidivistů je postupné a že pouze výjimečně dochází k jednorázovému opuštění kriminální dráhy (Bottoms, 2014; Farrall, Bottoms, & Shapland, 2010; Shapland & Bottoms, 2011). Slovy českého klasika trestání: „Po lidech, jejichž negativní rysy se utvářely celá dlouhá léta, chceme, aby najednou byli dokonalejší než dokonalí.“ (Novotný, 1969, p. 213).

Toto vše neuvádím proto, že bych se domníval, že nedošlo k žádnému varování; jistě má uložení trestu a rozhodnutí o vině svoji váhu, je to podstatné a mělo by to vyústit v přísnější trest v naprosté většině případů. Ukazuji však na to, že takovéto varování zejména v českých poměrech není natolik významným okamžikem, který by odůvodnil, proč je třeba ukládat tresty bez přihlídnutí k dosud nevykonaným trestům.

Relativní (konsekvencionalistické) teorie trestu

Zajímavé však je, že mnozí čeští i slovenští autoři se ve výkladu o souhrnném a úhrnném trestu zabývají účely trestání, přičemž jsou opakovaně zdůrazňovány utilitární účely trestání (Polášek, 1962; Tolar, 1963) a někteří i dospívají k názoru, že trestní právo má „sociální úlohu zabraňování sociálně škodlivému jednání“ (Kallab, 1911, p. 172). Žádný z těchto autorů však neuvažuje nad tím, že aplikace utilitárních účelů je silně zproblematicována – až znemožněna – pokud se pravidla souhrnného trestu neaplikují na případy recidivy spáchané před vykonáním předchozích trestů, zejména pokud je hojně užíván podmíněný trest odnětí svobody.

Současná úprava totiž naprosto zamezuje uložení takového trestu, v rámci kterého se soud s pachatelem, který dosud nevykonal dříve uložené tresty, snaží určitým způsobem pracovat a to i prostřednictvím uloženého trestu. Dnes totiž soud nemá kontrolu nad tím, jaké tresty bude pachatel vykonávat – může ovlivnit pouze ten trest, který ukládá v daném případě, přičemž vzhledem k chybějící právní úpravě by neměl zohlednit dříve uložené dosud nevykonané tresty jako zmírňující

1 Vycházím ze statistických listů trestních poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti ČR. V roce 2017 (rok odeslání statistického listu) bylo odsouzeno 63 083 pachatelů, z toho 20 120 byl uložen pouze podmíněný trest odnětí svobody, 13 962 z nich trestním příkazem.

faktor. Nemůže však ovlivnit ani ty již uložené nepodmíněné tresty odnětí svobody (které mohou být již dostatečně dlouhé, či by postačovalo jejich určité zpřísnění), ani to, jakým způsobem bude rozhodnuto o dříve uložených podmíněně odložených trestech odnětí svobody. Nelze tedy uložit trest pachateli „na míru“. Obdobně není možné oficiálně zohlednit nešvar použití podmíněného trestu odnětí svobody v České republice spočívající v ukládání velmi dlouhých podmíněných trestů odnětí svobody, byť pokud by v daném případě byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, tak jeho výměra by byla kratší. Pro ilustraci poslouží případ, kdy opakovanému recidivistovi byl uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody v trvání tří let se zkušební dobou na pět let: Tento recidivista a jeho rodina se z toho velmi radovali. Neuvědomili si však, že v následujících pěti letech bude nejspíše znovu odsouzen a velmi pravděpodobně v takovém případě bude muset vykonat tyto tři roky – mohlo se tak jednat o výrazně přísnější trest, než kdyby mu byl uložen nepodmíněný trest např. v délce jednoho roku.

Jak individuálně-preventivní působení na pachatele, tak inkapacitace jsou ve své podstatě utilitární účely trestu – hledí do budoucna a zajímá je právě efektivita trestu. Pokud ale dnešní situace v mnohém zamezuje rozhodnutí o trestu, který bude vykonán, v návaznosti na tyto účely, pak ani nelze požadovat, aby byly tyto tresty efektivní. A pokud se spokojíme s tím, že některé tresty se ani nemohou snažit efektivně působit na pachatele, pak de facto říkáme, že nás nezajímá ani náprava pachatele ani ochrana společnosti, jelikož nejsou tresty ukládány tak, aby byly vykonávány v takové výměře, která by reagovala na rizika a potřeby pachatelů.

Do určité míry by bylo možné část z těchto problémů vyřešit tím, že by o přeměně dříve uložených trestů rozhodoval stejný soud, který ukládá nový trest. Za takové situace by tento soud byl pánem nad tím, jakým způsobem by byly vykonávány dříve uložené dosud nevykonané tresty. Zároveň by to však neodstranilo další problémy – mezi nimi i ten, že by soudce nebyl pánem nad tím, v jaké výměře by byly jednotlivé tresty vykonávány. Je také pravděpodobné, že soudci by do určité míry upravovali tresty tak, aby byly efektivní a spravedlivé v té podobě, v které by byly vykonávány. De facto by tedy – a to minimálně v extrémnějších případech – část soudců rozhodovala *contra* či *praeter legem*, jelikož by ignorovala ustanovení o ukládání trestů a nahrazovala by je svými myšlenkami o tom, jaký uložit trest, aby byl vykonáváný trest jako celek spravedlivý a efektivní. A tohoto lze jednodušeji dosáhnout právě změnou hmotněprávních ustanovení – a nespolehat se na změnu těch procesněprávních, které by velmi pravděpodobně vedly k zmíněné deformaci hmotněprávních ustanovení praxí.

Absolutní teorie trestu (proporcionalita, teorie zásluhy a odplaty)

Základním principem z hlediska proporcionality, kterým se řídí celá debata o ukládání trestů za souběh v anglosaských zemích je tzv. princip celistvosti („totality principle“), dle kterého by celkový trest neměl být delší než trest za nejzávažnější verzi dané skutkové podstaty (Thomas, 1979), což se velmi podobá ustanovení o trestání souběhu v České republice. Byť bylo toto pojetí různými teoretiky kritizováno (Lippke, 2011; Reitz, 2010; Ryberg, 2005, 2018; Vibla, 2018), obecně je přijímáno za jeden z hlavních principů, který je akceptován univerzálně napříč světem (Manson, 2018). V opačném případě by za několik spáchaných trestných činů nižší závažnosti pachatel mohl být uložený delší či stejný trest, jako byl uložen pachatel výrazně závažnějšího trestného činu, což by se přičilo obecné morálce (Tonry, 2018).

Ostatní argumenty ze strany absolutní teorie trestů, které se zabývaly trestáním za souběh, lze podřadit pod několik kategorií. „Benevolentní“ teorie zmiňují, že je třeba být milosrdní (Bottoms, 2018), zaměřují se na neukládání trestu citelnějšího, než je dostačující (Jareborg, 1998; Lippke, 2018), což je někdy odůvodněno principem „život je krátký“ („life is short“, Jareborg, 1998) s přihlédnutím k tomu, že společnost soustavně podceňuje dopady trestů na odsouzené (Lippke, 2018). Teorie zaměřené na pachatele zdůrazňují, že žádný trest by neměl odsouzeného zdrtit (Ashworth, 2010; Thomas, 1979; Tonry, 2018) nebo silně znemožnit možnosti jeho nápravy a mravního prozření (Hoskins, 2018; Lippke, 2018): Všichni jsme primárně lidské bytosti, a proto si zasloužíme, aby s námi bylo takto zacházeno (Hoskins, 2018). Jiní upřeli svoji pozornost na morální odsouzení a sdělení tohoto odsouzení pachatel (Lippke, 2011; Ryberg, 2005; Andreas von Hirsch, 2018); varianta tohoto přístupu zaměřená na oběti byla označena jako „každá oběť se musí projevit“ („every victim counts“, Lippke, 2011). Někteří pak jen jednoduše zmiňují, že pokud by trest byl delší než by bylo nutné, aby byl naplněn jakýkoli účel trestu, pak by se měl uplatnit princip „dost znamená dost“ („enough is enough“) a neměl by být uložen delší než takový trest (Bottoms, 2018; Wells, 1992).

Velmi podobné argumenty lze vztáhnout i na ukládání trestů pachatelům, kteří dosud nevykonali tresty uložené jim dříve. Pokud odsouzený za drobné krádeže vykonává trest, který je delší či podobně dlouhý jako trest odsouzeného, který se dopustil závažného trestného činu, pak se to přičí obecné morálce. V případě, že jsou takovému pachatel ukládané tresty nezávisle na dříve uložených trestech, pak nelze zamezit tomu, aby nebyly uložené tresty, které odsouzeného zbytečně zdrtí nebo mu znemožní či silně ztíží možnost nápravy a mravního prozření. Vzhledem k možnosti uložení přísnějšího trestu při souběhu je možné sdělit morální odsouzení pachatel nejen skrze vyslovení viny a trestu, ale i zážitkem přísnějšího trestu; stejně je možné, aby se každá oběť odrazila v uloženém trestu. Takto by bylo možné pokračovat dále: Obecně je však vidět, že argumenty, které jsou použity pro mírnější trestání v rámci souběhu z pozic absolutních teorií trestu,

nejsou významně odlišné od těch, které se vztahují k trestání pachatelů, kteří dokud nevykonali dříve uložené tresty: Soud by tedy měl mít možnost k těmto trestům přihlídnout.

Srovnání v rámci zemí kontinentální Evropy

Určitým lakmusovým papírem, zda jsou úvahy o vztažení pravidel trestání za souběh i na pachatele, který dosud nevykonal dříve uložené tresty, přiměřené či naopak přehnané, je srovnání právních úprav ostatních zemí: Pokud žádná z evropských zemí takto souběh nerozšiřuje, jedná se buďto o přehnanou nebo převratnou myšlenku. Níže proto srovnávám všechny země kontinentální Evropy z hlediska jejich přístupu k trestání pachatelů, kteří dosud nevykonali dříve uložené tresty. Trestní kodexy, jejich ustanovení, časová znění a jazyky, ve kterých byly analyzovány, jsou uvedeny v Příloze 1.²

Nejčastější přístup evropských zemí je podobný tomu českému: **K této otázce se jednoduše nevyjadřuje.** V takovém případě to však – opět stejně jako v České republice – vede k ukládání trestů nezávisle na sobě, které jsou vykonávány jeden po druhém. Jedná se o 17 z 42 analyzovaných evropských kontinentálních zemí, konkrétně o Belgie, Českou republiku, Dánsko, Estonsko, Francii, Island, Itálii, Lucembursko, Maďarsko, Maltu, Moldávii, Německo, Nizozemí, Norsko, Rakousko, Slovensko a Turecko. Jistě je možné, že tato kumulace trestů může být vyvažována jinými mechanismy (ve frankofonních zemích např. tzv. soudcem vykonávajícím tresty, „juge d'application des peines“); tato analýza by si však vyžádala detailní zkoumání každého právního řádu, která je mimo možnosti tohoto výzkumu.

Oproti tomu nejmírněji k těmto pachatelům přistupují země, které s nimi zacházejí, **jako kdyby spáchali nové trestné činy v souběhu.** Existují přitom tři varianty tohoto přístupu: První je vztažení pravidel ukládání trestů za souběh na tyto pachatele bez dalšího (jedná se o Albánii, Černou Horu, Lichtenštejnsko a Severní Makedonii), druhou je toto vztažení ale s výjimkami, pokud by nová sankce nemohla docílit účelu trestu (Bosna a Hercegovina na federální úrovni, Chorvatsko a Srbsko), popřípadě pokud by nový trest byl nepřiměřeně krátký (Slovinsko). Třetí skupinou zemí je Gruzie a Švýcarsko na federální úrovni, kde se tato pravidla však uplatní jen na ty pachatele, kterým byl dříve uložen podmíněný trest odnětí svobody a neuplynula jeho zkušební doba. Porovnání těchto zemí zároveň ukazuje na limitaci tohoto výzkumného přístupu: To, jakým způsobem se

2 Ze znění trestních zákoníků Španělska a Andorry jsem nebyl schopen zjistit, jakým způsobem se tyto pachatele trestají v těchto zemích. Specifickým případem pak bylo Dánsko, které se řadí k zemím, které nemají zvláštní ustanovení o trestání těchto pachatelů, ale upravují pouze situace, kdy bylo uloženo ochranné léčení osobě, které byly dříve uloženy tresty, které do doby uložení ochranného léčení nebyly vykonány.

ukládají tresty za souběh, se napříč těmito jurisdikcemi liší. Pokud nás však primárně zajímá, zda lze zohlednit předchozí tresty či nikoli, a pokud každá země nějakou formu „zvýhodnění“ trestání za souběh uznává, pak tato limitace není příliš podstatná.

Deset dalších evropských zemí pak poskytuje soudcům **vysokou míru diskrece při trestání těchto pachatelů, aniž by předepisovaly, že mají být použita pravidla pro trestání souběhu**: Soudcům nabízí, že nový trest mohou k starému trestu (či jeho části) připojit zčásti nebo plně. Osm z těchto zemí soudcům nedává žádné pokyny, jak mají tresty ukládat (Arménie, Ázerbájdžán, Bulharsko (ve kterém tato ustanovení neplatí pro závažné trestné činy), Litva, Rusko, Ukrajina a pro omezený počet trestných činů i Rumunsko), přičemž ve Finsku zákon jen stanoví, že je možné toto zohlednit jako polehčující okolnost a není třeba zohledňovat minimální sazby. Jediné dvě země, které nabízí určité pokyny, jak ukládat tresty pro tyto pachatele, jsou Švédsko a Lotyšsko. Zatímco Švédsko nabízí detailní návod, jak ukládat tresty a rozlišuje mezi různými druhy pachatelů v závislosti na porovnání závažnosti jednotlivých trestných činů, dříve uložených trestů či uplynulé doby, Lotyšsko se omezuje na konstatování, že je na místě uložit alespoň třetinu trestu, který by byl jinak uložen, jsou-li naplněny přitěžující podmínky.

Je tak zřejmé, že napříč právními řády zemí kontinentální Evropy se vyskytují významné rozdíly z hlediska toho, jak trestají pachatele, kteří nevykonali předchozí tresty. Přibližně polovina z nich přistupuje k těmto pachatelům stejně jako k recidivistům a pouze dva ze zbylých států nabízí soudcům jasnější pokyny, jak by měly postupovat při ukládání trestů těmto pachatelům. Problematické jsou přitom oba tyto přístupy: Jak ten, kdy není možné zohlednit dříve uložené tresty, tak ten, kdy je soudcům dána velmi široká diskrece, aniž by jim byly poskytnuty pokyny, jak s touto diskrecí naložit; nelze se přitom spolehnout na nejvyšší soudy, protože ty podobně jako ten český často nerozhodují o principech ukládání trestů.

Empirická část

Doposavad jsem se zabýval teorií, popř. srovnáním úprav jednotlivých zemí. Pro zákonodárce i všechny ostatní aktéry trestní politiky je však podstatné, zda se jedná pouze či zejména o akademickou otázku, která nemá širší dopad na praxi, nebo zda tato skutečnost ovlivňuje – popř. deformuje – trestní systém. Nejdůležitější otázkou je, v kolika případech jsou ukládané tresty za trestnou činnost spáchanou po vyhlášení prvostupňového odsuzujícího rozsudku, tedy nakolik se jednotlivé tresty ve výkonu „kumulují“; primárním zájmem je pak kumulace trestů odnětí svobody, ať již uložených jako podmíněně odložené či jako nepodmíněné. Následně potřebujeme odpovědět

na otázku, jaký je dopad takové případné kumulace na vztah mezi vykonávaným trestem a závažností trestné činnosti, měřené zejména trestní sazbou za nejzávažnější trestný čin.

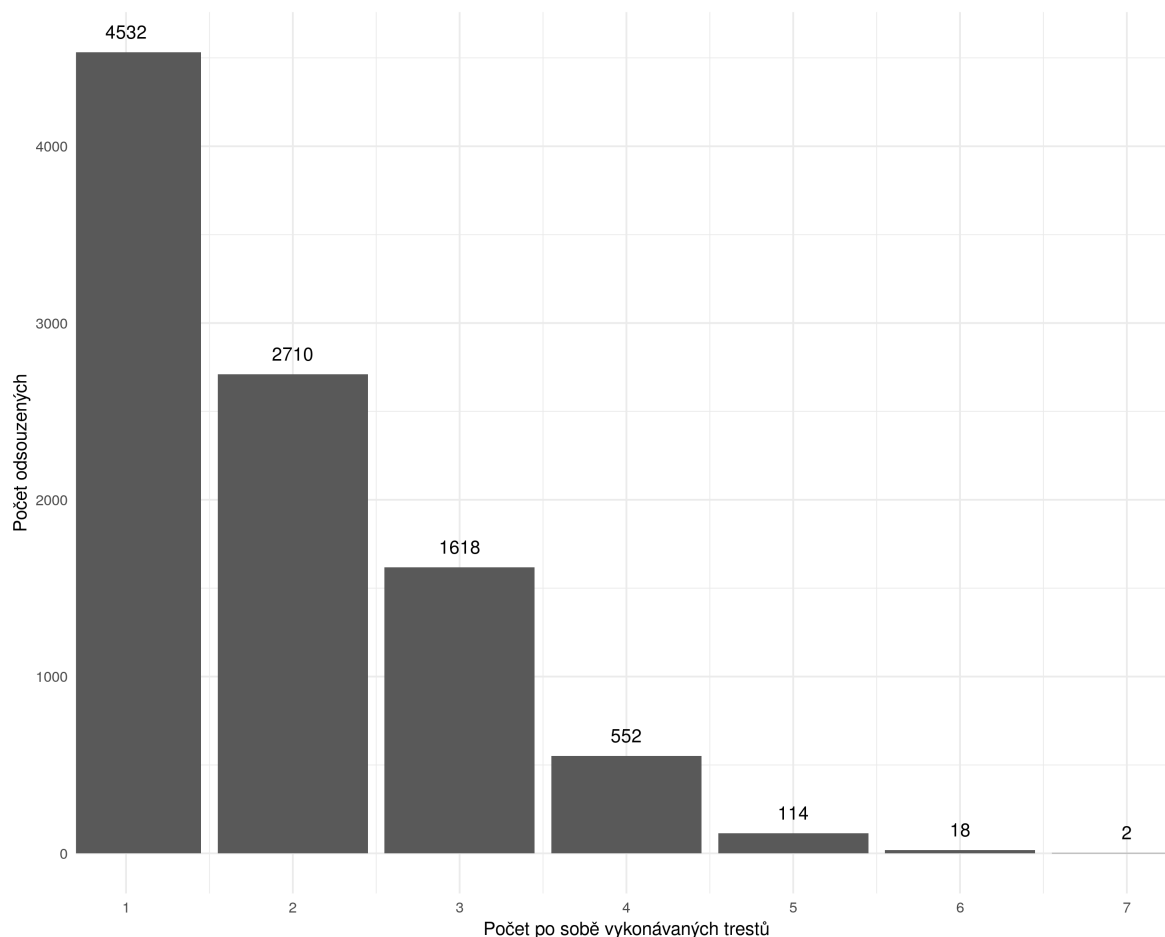
Za účelem provedení této analýzy jsem využil data poskytnutá Vězeňskou službou ČR a statistické listy trestní poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti ČR. Ideální by bylo využití anonymizovaných dat z Rejstříku trestů, která však nejsou v současné době dostupná pro výzkumné účely. Anonymizovaná data od vězeňské služby byla poskytnuta pro výzkumné účely a obsahují údaje o každém uvěznění, přičemž dle pracovníků Vězeňské služby lze za spolehlivé považovat údaje počínající rokem 2008; od tohoto roku (včetně) jsou vhodnou formou uchovávány údaje o všech osobách omezených na osobní svobodě ve věznicích, vazebních věznicích a detenčních ústavech. Na základě unikátního identifikátora každého odsouzeného v tomto datasetu a dat výkonu trestů byl konstruován pojem „jedno uvěznění“, přičemž za jedno uvěznění považuji, pokud výkony jednotlivých trestů na sebe bezprostředně navazují.³

Pro zodpovězení prvotní otázky týkající se kumulace výkonu trestů analyzuji ta navazující uvěznění, která lze počítat za jedno (která byla vykonávána bezprostředně po sobě) a ve kterých byli odsouzení propuštěni v roce 2018. Za účelem zachování co nejvyšší vypovídající hodnoty byli z tohoto vzorku vyřazeni ti odsouzení, u nichž důvod výkonu alespoň jednoho z vykonávaných trestů byl jeden z následujících: zbytek po přerušení výkonu trestu ze zdravotních důvodů, zbytek po útěku, zbytek výkonu trestu po návratu z ciziny, zbytek po udělení milosti a zbytek po přerušení výkonu trestu soudem; obdobně nebyli zohledněni ti odsouzení, u kterých byl důvod ukončení výkonu trestu alespoň u jednoho z vykonávaných trestů jeden z následujících: přerušení ze zdravotních důvodů, úmrtí, útěk, amnestie, milost, předání k výkonu trestu do ciziny, přerušení výkonu trestu soudem. Celkově bylo v roce 2018 propuštěno 9 546 odsouzených, kteří naplňovali tyto podmínky, přičemž není důvodné se domnívat, že propuštění v roce 2019 či odsouzení, kteří vykonávají v současnosti trest odnětí svobody, jsou od nich výrazně odlišní.

V Grafu 1 vidíme, že více než polovina odsouzených vykonávala více než jeden trest. Mezi tresty jsou počítány kromě nepodmíněného trestu odnětí svobody (dále i „NEPO“) a nařízeného původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody (dále i „PO“) také přeměny obecně prospěšných prací, peněžitého trestu, trestu domácího vězení a výkony zbytku po podmíněném propuštění. Tento graf nemusí být proto plně průkazný, jelikož je relativně časté, že vedle hlavních trestů jsou ukládané i ty vedlejší, které mohou být – a často jsou – přeměněny.

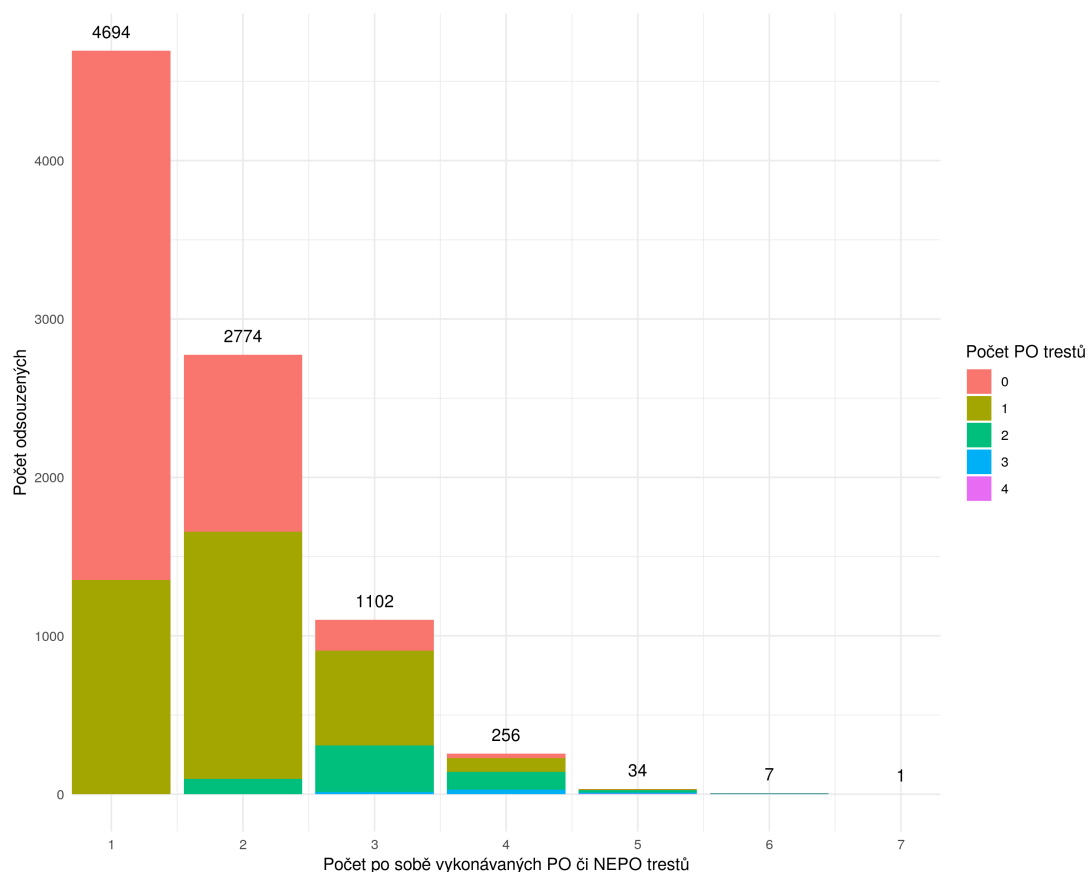
3 Pokud byly souhrnnými či společnými tresty zrušeny dřívější rozsudky, bylo to zohledněno. Celková délka jednoho uvěznění je pak podhodnocena, jelikož do této délky trestu není započítána trvání vazby, ze které byli obvinění propuštěni před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody.

Graf 1: Odsouzení podle počtu po sobě vykonávaných trestů (propuštění 2018)

Proto v Grafu 2 zohledňuji jen počet nepodmíněných (NEPO) a podmíněně odložených trestů odnětí svobody (PO) – tedy ty tresty, které jsou v naprosté většině případů ukládané jako ty hlavní. Výsledky jsou přitom velmi podobné jako v Grafu 1. Necelá polovina odsouzených (47,1 %) propuštěných v roce 2018 vykonávala více než jeden trest odnětí svobody. Tato skutečnost se jeví v mnohém jako problematická. Skutečnost, že přes tisíc odsouzených vykonávalo tři a více na sebe navazujících trestů odnětí svobody, je skutečně alarmující. V Grafu 2 je zároveň zobrazen poměr nepodmíněných a podmíněných trestů odnětí svobody: Je-li například počet podmíněných trestů roven nule v kategorii 3 trestů, znamená to, že tento odsouzený vykonává tři nepodmíněné tresty odnětí svobody uložené nezávisle na sobě. Takové případy – bohužel – nejsou vzácné.

Graf 2: Odsouzení podle počtu po sobě vykonávaných NEPO a PO trestů (propuštění 2018)

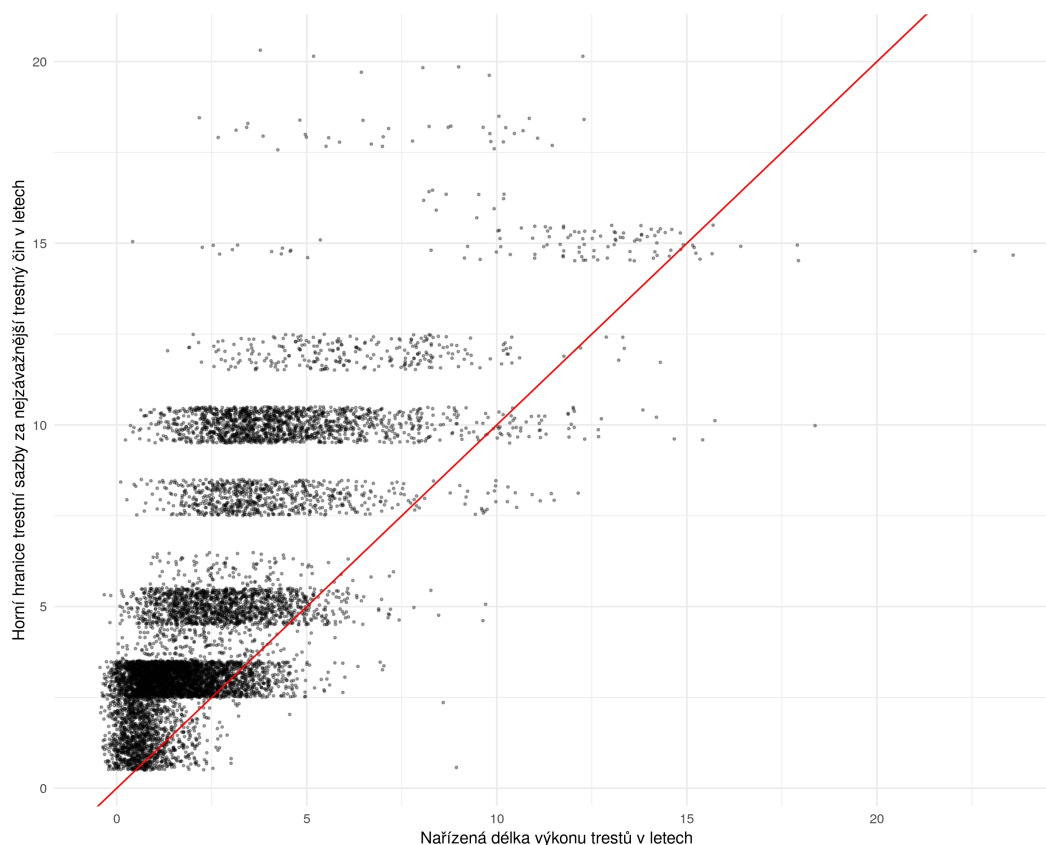

Je tedy zřejmé, že odsouzení běžně vykonávají více trestů – a to i trestů odnětí svobody – na sebe navazujících. Do jaké míry tato praxe narušuje přiměřenost trestu k spáchané trestné činnosti? Na tuto otázku lze zodpovědět poměřením dvou veličin: Celkového nařízeného výkonu trestu odnětí svobody a horní hranice trestní sazby za nejzávažnější trestný čin. Na výše definovaném vzorku odsouzených propuštěných v roce 2018 toto ukazují v Grafu 3; červená čára představuje situaci, kdy se horní hranice trestní sazby za nejzávažnější trestný čin rovná celkové nařízené délce výkonu trestů.⁴ Je z něj vidět, že problém s kumulací trestů nastává zejména u těch méně závažných

⁴ Z metodologického hlediska je potřebné zmínit dvě limitace použitých dat: První se týká určité inkonzistence, kterou použitá data vykazují. V některých, relativně výjimečných, případech např. nastalo, že nařízená délka trestu byla kratší než vykonaná délka; tento nedostatek byl způsoben zejména spojováním různých výkonů trestů a vazeb výzkumníkem a komplexností této problematiky. Vzhledem k výjimečnosti takových chyb by však tento nedostatek neměl způsobovat problémy. Druhou limitací je, že data vězeňské služby neobsahují údaje vztahující se k novele trestního zákoníku; použity proto byly trestní sazby k roku 2017.

trestných činů, zejména s horní hranicí tři roky (zde se bude jednat nejspíše zejména o opakovanou krádež podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku).

Graf 3: Vztah délky nařízených výkonů trestů po sobě navazujících a horní hranice sazby za nejzávažnější trestný čin⁵

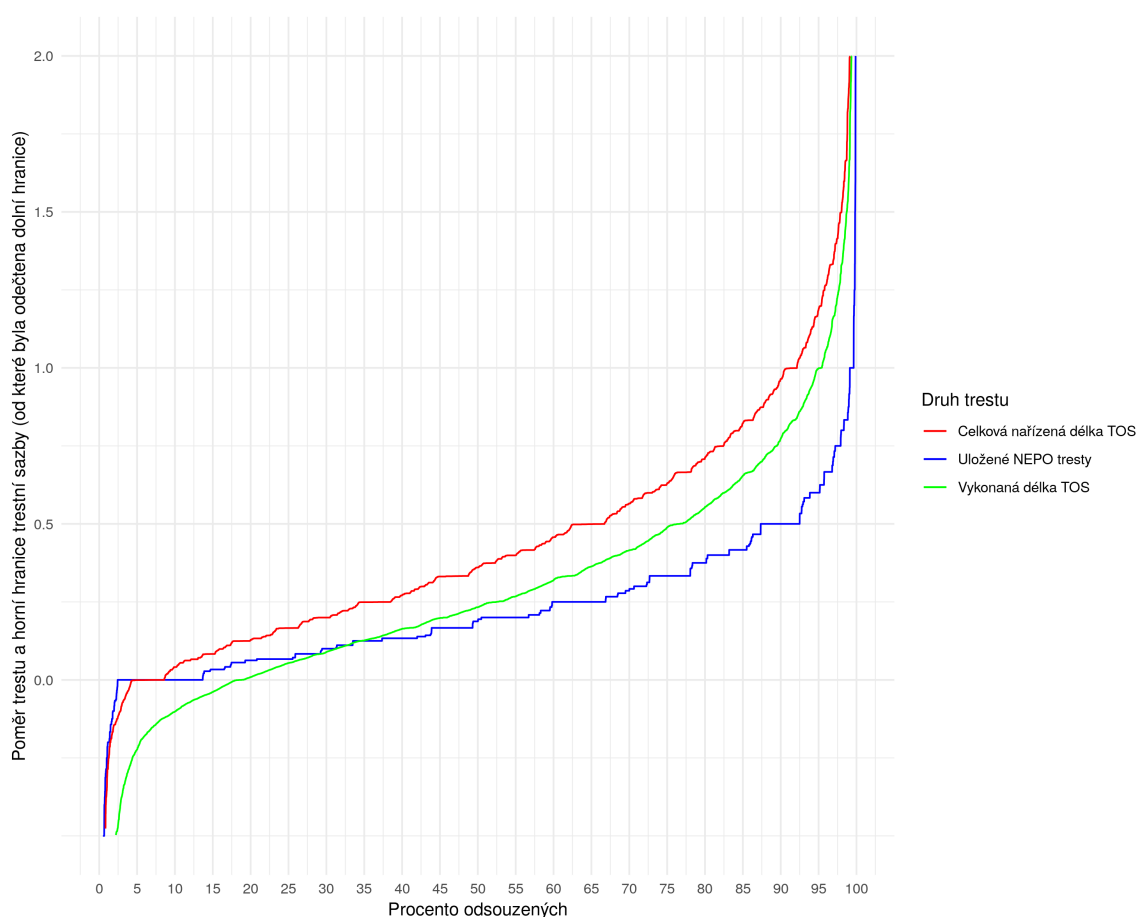

V Grafu 4 a Tabulce 1 pak tato data shrnují a ukazují, jaká část odsouzených vykonávala, vykonala či jí byl uložen jaký násobek trestní sazby. Násobek trestní sazby byl počítán následovně: $(\text{trest} - \text{dolní hranice sazby}) / (\text{horní hranice sazby} - \text{dolní hranice sazby})$ a vyjadřuje tedy pozici trestu vůči trestní sazbě za nejzávažnější trestný čin. Zatímco je vidět, že jen nepatrná část nepodmíněných trestů tak, jak byly uloženy soudy, přesahuje horní hranici (0,4 %, přičemž v některých případech se jednalo o mylně zadané údaje pracovníky soudu), výrazná část trestů, tak jak byly nařízeny, přesahovala horní hranice sazby za nejzávažnější trestný čin (7,5 %) a v případě 4,3 % odsouzených byl skutečně vykonán trest delší než byla horní hranice sazby za nejzávažnější trestný čin. Zároveň

⁵ Pro lepší čitelnost grafu byla použita funkce `geom_jitter` z balíčku `ggplot2` v programu R. Ta způsobuje, že určitá hodnota se náhodně zobrazí v malé vzdálenosti od své skutečné hodnoty. Vzhledem k velmi často používanému zaokrouhlování soudy by jinak nebylo možné na první pohled rozlišit četnost trestů např. v délce 1 roku (které jsou velmi časté) a v délce 20 let (které jsou velmi málo časté). Graf je tedy třeba interpretovat tak, že jednotlivé hodnoty mohou být vzdálené až o půl roku od své skutečné hodnoty.

však graf ukazuje, že soudy mají výrazné možnosti zpřísnovat délky nepodmíněných trestů odnětí svobody (více než 90 % nepodmíněných trestů odnětí svobody bylo kratších než polovina trestní sazby) a zejména pokud by byla přijata podobná výjimka jako např. ve Slovinsku, tak by nemělo být problematické z hlediska případné „beztrestnosti“ recidivistů, pokud by byla pravidla ukládání trestů za souběh v určité podobě rozšířena i na pachatele, kteří dosud nevykonali dříve uložené dosud nevykonané tresty.

Graf 4: Distribuce trestů v rámci trestní sazby za nejzávažnější trestný čin (odsouzení propuštění v roce 2018 a pachatelé odsouzení v roce 2016⁶)

6 Konkrétně se jedná o všechny nepodmíněné tresty, které byly odeslány soudy v roce 2016; mělo by se tak jednat o reprezentativní vzorek rozhodnutí. Analyzují přitom pouze ty tresty, které nejsou souhrnné či společné; v takových případech totiž všechny soudní statistiky neuvádějí, za jaké všechny trestné činy byl pachatel v minulosti odsouzený. Do vzorku nejsou zahrnuty ani ty tresty, kdy byly uloženy výjimečné tresty (§ 54 trestního zákoníku) a kdy byly uloženy tresty mladistvým pro nejednoznačnost spojenou s horní hranicí trestní sazby, kterou nelze jednoduše vyčíslit. Oproti datům vězeňské služby soudní data obsahují případné údaje o novelách a jedná se tedy z tohoto hlediska o částečně spolehlivější data než v případě vězeňské služby.

Tabulka 1: Percentily délek trestů odnětí svobody v rámci trestních sazeb za nejzávažnější trestné činy (odsouzení propuštění v roce 2018 a pachatelé odsouzení v roce 2016)

Percentil	5 %	25 %	50 %	75 %	95 %	99 %
Nepodmíněný trest odnětí svobody	0	0.067	0.188	0.333	0.6	0.9
Celková nařízená délka trestu odnětí svobody	0	0.166	0.4	0.624	1.164	1.665
Vykonaná délka trestu odnětí svobody	-0.224	0.053	0.233	0.481	0.982	1.46

Mělo by dojít ke změně českého trestního zákoníku?

Neexistují-li ustanovení, která by umožňovala zohlednit předchozí dosud nevykonané tresty při ukládání trestů za nové trestné činy, soudci tyto tresty oficiálně zohlednit nemůžou. V důsledku toho nemohou individualizovat trest osobě pachateli a nelze tedy uložit trest, který by měl za cíl pachatele přiměřeně napravit, odradit nebo inkapacitovat. Je nepřijatelné, aby v trestním zákoníku chybělo ustanovení, v důsledku čehož je zamezeno, případně velmi ztíženo naplnění těchto účelů trestů. Pachatelé, kteří dosud nevykonali dříve uložené tresty, se v mnohém podobají pachatelům, kteří se dopustili trestného činu v souběhu: Morální odsouzení jim dosud nebylo dostatečně komunikováno výkonem trestu a nezohlednění předchozích dosud nevykonaných trestů může vést k nepřiměřeně dlouhým vykonávaným trestům, které nezohledňují princip nejméně citelné sankce.

Podobná situace jako v České republice existuje i v polovině dalších evropských kontinentálních zemí. Je otázkou, zda situace, ve které je dnes Česká republika, nevznikla v důsledku dobrých úmyslů: V souladu s doporučeními Rady Evropy Česká republika od Sametové revoluce postupně zpříšňovala podmínky uložení nepodmíněných trestů odnětí svobody, což vedlo mimo jiné k vysokému užití podmíněných trestů odnětí svobody; výkon několika po sobě uložených podmíněných trestů odnětí svobody mohl vést – a podle statistik zmíněných výše vede – k velmi dlouhým výkonům trestů odnětí svobody. Podobně i skutečnost, že trestní systém se zrychluje mohl vést ke kumulaci výkonů trestů odnětí svobody a neužívání krátkodobých trestů; jak zmiňoval Libor Vávra, předseda Městského soudu v Praze, někteří zloději byli odsouzeni třikrát za týden za nové trestné činy (Vávra, 2018). Pokud stát neupravuje možnost přihlídnout k dosud nevykonaným trestům při ukládání trestů za nový trestný čin, reformy namířené na snížení užití nepodmíněného trestu odnětí svobody a zrychlení trestního řízení mohou mít nepřiměřeně přísný dopad na délku vykonávaných trestů odnětí svobody.

Dopady neexistence předmětného ustanovení jsou v České republice pro odsouzené extrémně problematické: Polovina odsouzených vykonává více jen jeden trest odnětí svobody a často vykonávají i tři či více těchto trestů. Celkové délky trestů jsou v mnoha případech delší než horní hranice trestní sazby za nejzávažnější trestný čin, za který byli odsouzeni, přičemž v obou případech se jedná primárně o pachatele, kteří byli odsouzeni za méně závažnou kriminalitu.

Je proto na místě zvažovat přijetí takové úpravy, která umožní zohlednit dosud nevykonané tresty i v případech, kdy pachatel spáchal další trestný čin po vyhlášení odsuzujícího rozsudku prvostupňovým soudem. Evropské srovnání nám v zásadě nabízí dvě různé možnosti: Buďto ukládat tresty takovým pachatelům za podobných podmínek jako v případě souběhu nebo dát soudcům možnost, aby dle své diskrece k původním trestům přidávali nové tresty v různých výměrách.

Osobně se kloním k první variantě, tedy ukládání trestů za podmínek podobných jako v případě souběhu. Z hlediska naplnění všech účelů trestů se jedná o nejčistší řešení, které je v souladu s nastavením trestního systému v České republice: Jednalo by se jen o jeho drobnější úpravu, o rozšíření pravidel podobných těm o ukládání trestů za souběh na blízkou skupinu pachatelů. Zároveň by však s těmito pachateli nemělo být zacházeno shodně jako s pachateli, kteří se dopustili souběhu. Je nutné do určité míry zohlednit, že již byli varováni dřívějším odsouzením a že tohoto varování nedbali. Je tak možné uvažovat nad variantou o ukládání o něco přísnějšího trestu než by byl uložen v obdobné věci, pokud by se jednalo o souběh.

Tento obecný princip by mohl být doprovázen několika zpřesňujícími principy, které by reflektovali vysokou rozdílnost možných variant (Bottoms, 2018; Manson, 2013, 2018; Vibla, 2018; Wasik, 2012). V případě pachatelů, kteří byli podmíněně propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, by bylo na místě tyto pachatele trestat výrazně přísněji než ostatní a jejich jednání hodnotit spíše jako recidivu než jako souběh, jelikož jim bylo plně komunikováno morální odsouzení, byla jim nabídnuta nová šance a bylo (popř. mělo být) s nimi ve výkonu trestu pracováno. Přísněji by mělo být zacházeno i s osobami, které vykonávají trest odnětí svobody, jelikož jim právě dané morální odsouzení bylo alespoň částečně komunikováno. Specifické postavení by pak mohlo zastávat jednání spočívajícím v nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody bez závažného důvodu (§ 337 odst. 1 písm. f) trestního zákoníku), které by se mělo k ostatním trestům jednoduše přičítat; jinak by toto ustanovení ztratilo svůj význam. Ve všech – vyjma posledního – případu by soudce mohl přihlédnout k dosud nevykonaným trestům odnětí svobody v různé míře v závislosti na konkrétních okolnostech případu, výše zmíněné zpřesňující principy by tedy nezakotvovaly bezvýjimečná pravidla, ale spíše pokyny a doporučení, jak postupovat v určitých situacích. Obdobně by bylo vhodné přijmout doporučení z hlediska různých druhů trestů: Jistě by mělo být odlišně přistupováno

k osobě, která se dopustila nového trestného činu krátce po uložení trestu za předcházející trestnou činnost, a k pachateli, který spáchal trestnou činnost těsně před koncem desetiletého trestu zákazu činnosti; to jsou však drobnosti. Nakonec by bylo vhodné po vzoru Slovinska a dalších zemích bývalé Jugoslávie zakotvit ustanovení, že ve výjimečných případech (které by musely být důsledně odůvodněny), pokud by jinak nemohl být naplněn účel trestu, tak by se na pachatele tato pravidla nevztahovala a byl by mu uložen trest za nový trestný čin bez přihlídnutí k dříve uloženým a dosud nevykonaným trestům.

Tyto navržené principy jsou pouhým náčrtem možných pravidel a principů, na základě kterých by měly být vystavěny ustanovení, která by upravovala ukládání trestů pachatelům, kteří dosud nevykonali dříve uložené tresty. Tyto principy by měly být šířeji odůvodněny, specifikovány a ujasňovány. Obdobně by bylo vhodné upřesnit procesní stránku této věci, jelikož taková změna by vedla ke ztížení již dnes komplikovaného rozhodování o souhrnných a společných trestech. Pro to však není prostor v této práci: V té jsem si kladl za cíl čtenáři představit důvody pro zohlednění dříve uložených dosud nevykonaných trestů při ukládání trestů za nové trestné činy a to jak z hlediska teoretického, tak praktického. Neexistence takového ustanovení je velmi pravděpodobně jedním z důvodů, proč má Česká republika vysoký počet vězňů.

Tato změna by ve výsledku pomohla všem: Soudcům a státním zástupcům by umožnila ukládat (resp. navrhopat) tresty tak, aby tyto tresty mohly být efektivnější, resp. aby se alespoň pokoušeli o uložení trestu, který by mohl být efektivní. Oproti některým snahám omezovat diskreci soudců se tímto naopak jejich diskrece rozšiřuje, byť by měla být doprovázena pokyny a doporučeními, jak se v rámci ní pohybovat. Pro odsouzené by změna byla velmi pozitivní – byly by jim ukládány tresty, které by byly efektivnější a zbytečně by se jim nekumulovaly nařízené či přeměňované tresty, které by byly ve svém souhrnu výrazně citelnější než ty, které by jinak postačovaly. Pro stát by tato změna byla také výhodná – tresty by byly efektivnější a nejspíše o význačnou část kratší, tedy méně nákladné. Pro politiky by taková změna nemusela být potenciálně nebezpečná: Z hlediska nálady veřejnosti se jedná o komplikovanou záležitost, kterou není jednoduché pochopit na rozdíl např. od snižování trestních sazeb a je navíc vhodně teoreticky podložena. Vyhovovala by všem a přitom by se jednalo o principiální a spravedlivou změnu. Co víc si přát?

Použitá literatura

- Ashworth, A. (2010). *Sentencing and Criminal Justice* (5th ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Augustinová, P. (2015). § 43. In A. Drašík, R. Fremr, T. Durdík, M. Růžička, & A. Sotolář (Eds.), *Trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.) - Komentář* (pp. 350–366). Praha: Wolters Kluwer.
- Bottoms, A. E. (2014). Desistance from Crime. In Z. Ashton & R. Shuker (Eds.), *Forensic Practice in the Community* (pp. 251–273). London: Routledge.
- Bottoms, A. E. (2018). Exploring an Institutional and Post-Desert Theoretical Approach to Multiple-Offense Sentencing. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 31–56). Oxford: Oxford University Press.
- Canton, R. (2019). Censure, Dialogue and Reconciliation. In A. du Bois-Pedain & A. E. Bottoms (Eds.), *Penal Censure: Engagements Within and Beyond Desert Theory* (pp. 253–275). Oxford: Hart Publishing.
- Duff, R. A. (1996). Penal Communications: Recent Work in the Philosophy of Punishment. *Crime and Justice*, 20, 1–97. <https://doi.org/10.1086/449241>
- Farrall, S., Bottoms, A., & Shapland, J. (2010). Social structures and desistance from crime. *European Journal of Criminology*, 7(6), 546–570. <https://doi.org/10.1177/1477370810376574>
- Feinberg, J. (1965). The Expressive Function of Punishment. *The Monist*, 49(3), 397–423. <https://doi.org/10.5840/monist196549326>
- Frase, R. S. (2018). Principles and Procedures for Sentencing of Multiple Current Offenses. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 189–210). Oxford: Oxford University Press.
- Hampton, J. (1984). The Moral Education Theory of Punishment. *Philosophy & Public Affairs*, 13(3), 208–238.
- Hoskins, Z. (2018). Multiple-Offense Sentencing Discounts: Score One for Hybrid Accounts of Punishment. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 75–94). Oxford: Oxford University Press.

- Jareborg, N. (1998). Why Bulk Discounts in Multiple Offence Sentencing. In A. Ashworth & M. Wasik (Eds.), *Fundamentals of Sentencing Theory* (pp. 129–140). Oxford: Clarendon Press.
- Jelínek, J. (Ed.). (2017). *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. (7.)*. Praha: Leges.
- Kallab, J. (1911). *O skutkové podstatě a konkurenci trestných činů*. Praha: Bursík a Kohout.
- Kallab, J. (1935). *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. Praha: Melantrich.
- Kleinig, J. (2019). The Architecture of Censure. In A. du Bois-Pedain & A. E. Bottoms (Eds.), *Penal Censure: Engagements Within and Beyond Desert Theory* (pp. 3–17). Oxford: Hart Publishing.
- Kratochvíl, V. (Ed.). (2012). *Trestní právo hmotné. Obecná část (2.)*. Praha: C.H.Beck.
- Lippke, R. L. (2011). Retributive Sentencing, Multiple Offenders, and Bulk Discounts. In M. D. White (Ed.), *Retributivism: Essays on Theory and Policy* (pp. 212–228).
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199752232.003.0012>
- Lippke, R. L. (2018). Parsimony and the Sentencing of Multiple Offenders. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 95–112). Oxford: Oxford University Press.
- Manson, A. (2013). Some Thoughts on Multiple Sentences and the Totality Principle: Can We Get It Right? *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 55(4), 481–494.
<https://doi.org/10.3138/cjccj.2012.ES05>
- Manson, A. (2018). Multiple-Offense Sentencing: Looking for Pragmatism, Not a Unifying Principle. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 225–240). Oxford: Oxford University Press.
- Mencerová, I. (2013). *Mnohost' trestnej činnosti*. Bratislava: C.H.Beck.
- Miřička, A. (1934). *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. Praha: Všehrd.
- Narayan, U. (1993). Appropriate responses and preventive benefits: Justifying censure and hard treatment in legal punishment. *Oxford Journal of Legal Studies*, 13(2), 166–182.
- Novotný, O. (1969). *O trestu a vězeňství* (2. vydání). Praha: Academia.
- Polášek, V. (1962). *Ukladanie trestu pri súbehu trestných činov podľa československého trestného práva*. Bratislava: SAV.

- Poslanecká sněmovna ČR. (2009). *Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku*. Retrieved from <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26247&pdf=1>
- Púry, F. (2012). § 43. In P. Šámal (Ed.), *Trestní zákoník. Komentář*. (pp. 581–619). Praha: Wolters Kluwer.
- Reitz, K. R. (2010). The Illusion of Proportionality: Desert and Repeat Offenders. In J. V. Roberts & A. von Hirsch (Eds.), *Previous Convictions at Sentencing: Theoretical and Applied Perspective* (pp. 137–159). Oxford and Portland, OR: Hart Publishing.
- Roberts, J. V., & de Keijser, J. W. (2018). Sentencing the Multiple-Conviction Offender: Diminished Culpability for Related Criminal Conduct. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 137–162). Oxford: Oxford University Press.
- Ryberg, J. (2005). Retributivism and Multiple Offending. *Res Publica*, 11(3), 213–233. <https://doi.org/10.1007/s11158-005-3522-8>
- Ryberg, J. (2018). Retributivism, Multiple Offending, and Overall Proportionality. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 13–30). Oxford: Oxford University Press.
- Ryberg, J., Roberts, J. V., & de Keijser, J. W. (Eds.). (2018). *Sentencing Multiple Crimes*. Oxford: Oxford University Press.
- Šámal, P., Novotný, O., & Gřivna, T. (Eds.). (2016). *Trestní právo hmotné* (8.). Praha: Wolters Kluwer.
- Shapland, J., & Bottoms, A. (2011). Reflections on social values, offending and desistance among young adult recidivists. *Punishment & Society*, 13(3), 256–282. <https://doi.org/10.1177/1462474511404334>
- Solnař, V., & Vanduchová, M. (2009). *Systém českého trestního práva: Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix.
- Thomas, D. (1979). *Principles of Sentencing: The Sentencing Policy of the Court of Appeal Criminal Division*. London: Heinemann.
- Tolar, J. (1963). *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: ČSAV.
- Tonry, M. (2018). Punishment and Human Dignity: Sentencing Principles for Twenty-First-Century America. *Crime and Justice*, 47(1), 119–157. <https://doi.org/10.1086/696948>

- Vávra, Li. (2018). Žádné excesy politiků do justice u nás dosud nenastaly. Retrieved September 6, 2018, from Lidové Noviny website: http://ceskapozice.lidovky.cz/zadne-excesy-politiku-do-justice-u-nas-dosud-nenastaly-pgc-/tema.aspx?c=A180820_174256_pozice-tema_lube
- Vibla, N. (2018). Toward a Theoretical and Practical Model for Multiple-Offense Sentencing. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 163–182). Oxford: Oxford University Press.
- von Hirsch, Andreas. (2018). Multiple-Offense Sentencing: Some Additional Thoughts. In J. Ryberg, J. V. Roberts, & J. W. de Keijser (Eds.), *Sentencing Multiple Crimes* (pp. 183–188). Oxford: Oxford University Press.
- von Hirsch, Andreas. (2019). Censure and Hard Treatment in the General Justification for Punishment: A Reconceptualisation of Desert-oriented Penal Theory. In A. du Bois-Pedain & A. E. Bottoms (Eds.), *Penal Censure: Engagements Within and Beyond Desert Theory* (pp. 87–92). Oxford: Hart Publishing.
- von Hirsch, Andrew. (1996). *Censure and Sanctions*. Oxford: Oxford University Press.
- Wasik, M. (2012). Concurrent and Consecutive Sentences Revisited. In L. Zedner & A. Ashworth (Eds.), *Principles and Values in Criminal Law and Criminal Justice: Essays in Honour of Andrew Ashworth* (pp. 285–305). Oxford: Oxford University Press.
- Wells, M. (1992). *Sentencing for Multiple Offences in Western Australia*. University of Western Australia: Crime Research Centre.

Příloha 1: Použité evropské trestní kodexy

Pro každou zemi, jejíž trestní kodex byl analyzován, je níže v Tabulce A.1. uvedena informace o zdroji znění daného kodexu, roku ke kterému je použité znění aktuální, jazyk, ve kterém byl kodex studován, a ustanovení daných kodexů zabývajících se ukládáním trestů pro pachatele, kteří dosud nevykonali dříve uložené tresty, pokud se v daném kodexu nachází.

Tabulka A.1: Trestní kodexy použité pro srovnání

Země	Ustanovení	Rok	Zdroj	Jazyk
Albánie	56	2015	www.legislationline.org/ (dále i „LO”)	EN
Andorra	-	2005	LO	EN
Arménie	67	2003	LO	FR
Rakousko	-	2014	www.beck-online.cz	CZ
Ázerbájdžán	67	2000	LO	EN
Belgie	-	2019	www.justice.belgium.be	FR
Bosna a Hercegovina (federální)	56	2016	LO	EN
Bulharsko	27	2017	LO	EN
Chorvatsko	53	2011	LO	EN
Česká republika	-	2019	www.zakonyprolidi.cz	CZ
Dánsko	-	2005	LO	EN
Estonsko	65	2017	LO	EN
Finsko	Kap. 7 § 6	2015	LO	EN
Francie	-	2019	www.legifrance.gouv.fr	FR
Gruzie	67	2016	LO	EN
Německo	-	2013	LO	EN
Maďarsko	-	2015	LO	EN
Island	-	2012	LO	EN
Itálie	-	2019	www.altalex.com/	IT (Google Translate do EN)
Lotyšsko	51	2013	LO	EN
Lichtenštejnsko	40	2019	www.gesetze.li	DE
Litva	64	2015	LO	EN
Lucembursko	-	2016	LO	EN
Malta	-	2018	LO	EN
Moldávie	-	2009	LO	EN
Černá Hora	50	2011	LO	EN
Nizozemí	-	2012	LO	EN
Severní Makedonie	46	2018	LO	EN
Norsko	-	2005	LO	EN
Polsko	-	1997	LO	EN
Portugalsko	-	2006	LO	EN
Rumunsko	44	2012	LO	EN
Rusko	67	2012	LO	EN
Srbsko	62	2012	LO	EN
Slovensko	-	2019	www.zakonypreludi.sk	SK
Slovinsko	55	2008	LO	EN
Španělsko	-	2013	LO	EN
Švédsko	Kap. 34	1999	LO	EN
Švýcarsko (federální)	46	2017	LO	EN
Turecko	-	2016	LO	EN
Ukrajina	71	2010	LO	EN